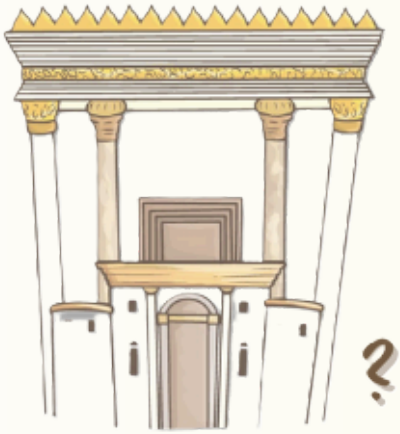

מי ב"א?

מדינה יהודית בדרך אמת

מאמר מאת ר' עודד כי-טוב

עִם א-לֹהֵי אַבְרָהָם
וּפַחַד-יִצְחָק

"שבוע חסד"-אברהם

מקובל היום להשתמש בביטוי "מאה ימים של חסד", ביחס לכל ממשלה בראשית כהונתה, בהם ניתן לה לפעול-בחופש כרצונה, ולהיבחן על "רצינותה", בלא ביקורת קשה מדי מצד מתנגדיה. אכן יש אמת בביטוי הזה – כל מהלך פותח בחסד-אברהם אבינו הראשון, ומצדו ניתן "להתפשט", כענין שכתוב (בתהלים קיט,מה) "ואתהלכה בָּרְחָבָה כי פקודיך דרשתי". אברהם "האדם הגדול בענקים", הולך "בגדול" ומתהלך בארץ לארכה ולרחבה כבעל-בית, מכח ההבטחה הא-להית המוליכה אותו אליה והמייעדת אותה אליו. וכל זאת ללא שמץ של אלימות וכוֹחָנוּת ורכושנות, אלא להיפך – מתוך אהבה עזה דורשת-טוב לכל יצור-נוצר, באמונה תמה ונדיבה, ומלמדת "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

משום כך, "כמים הפנים לפנים", אברהם אינו מעורר שום התנגדות בקרב יושבי הארץ, רואים הם בו "נשיא א-להים" ומתכבדים בו, וכשנחלץ לעזרת לוט והציל את מלכי סדום בלא ליטול לעצמו "מחוט ועד שרוך נעל", "נתכנסו כל מלכי מזרח ומערב אל עמק המלך, להמליך את אברהם" כדברי רבותינו – סוג של מלכות שאין עניינה להשתלט ואינה אומרת "הב הב", אלא כל עיקרה באה להשפיע-לכל חסדים עד-בלי-די, [וכפי הנראה מכח אברהם נודע בגויים גם בהמשך הדורות כי "מלכי בית ישראל (גם ה"חילונים"!) מלכי חסד הם" ככתוב אצל אחאב (מלכים-א כ,לא)].

כי-כן, אברהם אינו בהול לדחוק את השעה ולממש-בפועל את ההבטחה הא-להית, ואדרבה – שואל הוא "במה אדע (=באיזו זכות) כי אירשנה" ואטלנה מיד יושביה הנוכחיים? ולא נחה דעתו עד שנאמר לו כי רק בדור רביעי יירשוה בניו, כאשר יושלם "עוון האמרי"!

שבוע החסד במלכות ישראל הראויה

כשאנו מנסים, בהשראת ספירת העומר המתקדמת אל סיני, להתוות מהלך רצוף מ"יציאת מצרים" של היום, הווי אומר סיום הגלות, ועד לתיקון שלם של מדינה שתורת סיני על לבה, נראה שיש לנו לתאר את השלב הראשון, את "שבוע החסד" (שיכול להמשך כמובן גם שבעה חדשים או שבע שנים או פרק-זמן אחר), ככניסה לאוירה של מדינה "אברהמית", שואפת טוב-לכל, מאמינה בכל-לב בערכיה שיכולים להיות שווים לכל נפש, ולכן אופטימית ובטוחה בעצמה ובעתידה, לא בהולה ולא לחוצה וכך גם לא מלחיצה את כל האחרים, אלא מעוררת בהם אהדה.

המסר העיקרי הוא אמונה באחדות הא-ל, המשחררת מכל מיני קבעונות ואלילי-שוא שדבקו בהם בני אנוש ופסלו להם תבניות "כְּתבוּנָם עצבים מעשי ידי אדם", מתוך עצבנות ופחדים שונים ומשונים, וסוגדים למעשה ידיהם. השחרור הזה מוביל כמובן גם לאחדות האדם, ה"נברא יחידי" בידי הא-ל האחד, ומכאן לשוויון-של-אמת. אברהם לפיכך הוא "אב המון גויים", וגם הארץ שהובטחה לו, יש בה מקום גם לבני לוט בן אחיו, ובוודאי לישמעאל בנו (הדומה לו באופיו המתפשט-בטבעיות, במדה מסויימת יותר מיצחק בן-שרה המציבה גבולות!).
אברהם רואה בכולם גֵרים (או בעלי תשובה) פוטנציאלים, כי מיהו זה שיתנגד לאמת הפשוטה השוה ומשוה את הכל באהבה, גם אם נדרש לעתים פרק-זמן של חינוך בכדי לשנות הֶרגֵלים.
האווירה הזאת כשהיא מוקרנת בתמימות בוטחת ומחבקת, מאפשרת להלך בארץ (ובעצם בעולם כולו) כבעל בית מארח ומאיר פנים לכל, גם בלי להכריז פומבית על בעלותו ו"זכויותיו", וכך אין לך אדם (ועם) הגון שאינו אוהב את אברהם או חושד בו בשתלטנות. וכך אפשר וסביר שיתגלה בימינו במדינת ישראל הקוראת בשם ה' קונה שמים וארץ.
[וכל זאת כמובן הרבה לפני תורה מפורטת, שניתנה בסיני כסיכום וכתכלית כל מהלך ימי הספירה (ובימינו: ביסוסה לאורך ימים של המדינה הגאולית שספר התורה על לבה). ואם אמנם, כדברי חכמים, "קיים אברהם אבינו את כל התורה כולה" עוד בטרם ניתנה, מתוך רוב חכמה ש"לימדוהו כליותיו" אודות המסקנות המתבקשות מאמונתו, הרי לא מדובר בחיוב כתוב שהכל מצווים עליו, ובשלב זה עצם האמונה היא זו המאחדת ומובילה].

ומה זה אומר בפועל

כאשר בחסדי ה' הארץ כבר נתונה ביד ישראל, אך השלטון מקרטע והאיבה בין הלאומים חיה ובועטת? – נראה כי יש להתחיל בסיפוח מעשי של כל הארץ ונטילת אחריות על כל יושביה, מה שמחייב קודם-כל דחיקת רגליה של כל רשות-אוטונומית זרה, עד רדתה, ומאפשר התיישבות חפשית בכל רחבי הארץ ללא שום הגבלות, בעידוד המדינה המתחסדת עם בניה ונותנת נחלה לכל, לשם מילוי-הארץ כפשוטו ביישובים פורחים, קטנים וגדולים, "על ההרים הרמים ועל הגבעות", ובכל שטח שומם, מתוך אהבה לארץ האבות והתקשרות בריאה ובלתי-אמצעית "לחונן את עפרה", ב"עבודה עברית" ובעמל כפיים. "עבודה לשמה" שלא באה לנשל מאן-דהוא אלא להיטיב עם כל יושבי "ארץ הצבי", המתרחבת (ומשתבחת) לפי ריבוי יושביה, ויש בה מקום לכ-ו-ל-ם, ובלבד שאינם צוררים-גזעיים (- תופעה שאברהם עצמו לא הכיר, שהרי אפילו עשו סבו של עמלק לא יצא לתרבות רעה אלא לאחר מות אברהם!). [וראו בספר "תיקון המדינה" למורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א המאריך ברוח זו בטוב טעם ודעת, כיד ה' הטובה עליו, בפרק החסד].
בלשון **פרשת המלך** המשמשת לנו בסיס עיקרי ונקודת-מוצא לכל מאמרינו מראשיתם, נוכל לומר כי המשפט הפותח אותה אינו רקע בלבד, אלא הוא עצמו חלק מן השלב המעשי הראשון, וכך תיקרֵא לנו הפתיחה: **כי תבוא אל הארץ** (- כאברהם הבא מרחוק) – **וירשתה וישבת בה!** כלומר זהו הביטוי המעשי הראשון לכך שאכן "באת" ונכנסת אל הנושא בשתי רגליך, ובכך **ואמרת אשימה עלי מלך**. כלומר מעשיך "אומרים" ומבטאים כי פניך לתיקון כולי-טוטאלי טוב ומיטיב לכל, בלא צורך בהכרזות בומבאסטיות [וראו ברמב"ן שעצם האמירה מצוה יש בה, אך גם לדבריו לא מדובר בהצהרות ודיבורים קשים, אלא באמירה רכה, חותרת למטרה].

כל ההתחלות קשות

עם כל האמונה התמה, האהבה והחסד שמקרינה המדינה הקוראת בשם ה', טבעי למדי שהצעד הראשון, ככל חידוש-דבר, מלווה בחששות לא קלים, ולא רק מתגובת הסביבה, הקרובה והרחוקה, אלא גם ובעיקר מעצם המהלָך – האם אמנם מתוקן הוא? האם נכון וראוי להכיל את כל התושבים בשוה? האם לא ינוצל טוב לבך לרעה בידי ה"מצחקים" כישמעאל-הנער ומסַכְּנים את הציבור כולו? ובכלל – האם לא עלול הטוּב הבלתי-מבחין להפוך את ה**אמונה** לסוג של **מינות**-נצרות הדוגלת באהבה "שמיימית" (וסתמית, בלתי מחייבת) לכל אדם באשר הוא אדם, ואינה נתפסת במציאות מדינית-ארצית-ספציפית? בגליון הקודם תיארנו את שבוע היציאה הראשון ממצרים, כדרמטי ומפחיד, בו נראים ישראל כנבוכים ופוסחים על שני הסעיפים, מה שמעורר את המצרים לרדוף ולנשוף בערפם, עד שטבעו בים ו"לא נוסיף עוד "לראותם" עד עולם". לעניינו היום נאמר, כי בשלב זה הראשון המתואר, צפים ועולים הספיקות: האם אין אנו מחליפים מצרים במצרים? הלא גם פרעה והאימפריה שלו מכילים בשוה את כל הנתינים-העבדים שתחת ידם לסוגיהם וגווניהם השונים, ואם כן אולי "טוב לנו שוב מצריימה"?!

ואף-על-פי-כן אין לנו ברירה אלא לעבור את השלב הזה. כל "עולם (חדש) חסד ייבנה", וכך כל תינוק הנולד עטוף מתחילתו באהבה ללא תנאים, אך ברור שאין זה סוף פסוק: גם חסד-אברהם אינו פשוט אלא כלולות בו שאר הספירות, החל מגבורה שבחסד, היראה שבאהבה שנתגלתה בו בעקידה, ועד למלכות שבחסד, כלומר התכלית להגיע למדינה ארצית-ייחודית, ובכל זאת אין די בכך מאחר שבסופו של דבר החסד הוא הקו השולט. לשם כך נדרש שלב שני עומד לעצמו: שבוע הגבורה, הריסון וההבדלה, לשם שימור האהבה שלא תתפוגג ולא תתבזבז לריק או תנוצל לרעה. האהבה עצמה מולידה את הצורך בהיפוכה, כשם שאברהם מוליד את יצחק, לא עוד אלא ששרה-אשת-אברהם עצמו מייצגת את מדת הדין והשררה ואומרת בתוקף "לא יירש בו האמה עם בני עם יצחק"! ואברהם מצווה לשמוע בקולה.
[ואולי ניתן לומר בזהירות, כי בלכתו לשחוט את בנו מסביר אברהם לעצמו כי לשם כך ניתן לו יצחק – בכדי לשוחטו ולבטא בכך כי האהבה האוניברסלית דוחה את זו הפרטית-הלאומית, ואהבה מזוקקת אינה זקוקה ליראה מרסנת ומגבילה! כדברי רבותינו פרחה נשמתה של שרה כששמעה שנעקד יצחק וחשבה שמימש אברהם את סברתו. אולם באמת-לאמתו כלולות שתי המדות לגמרי זו בזו, כשני כנפיים שרק שיתוף פעולה הדוק ביניהם מאפשר פריחה].

שבוע הגבורה

בספירת העומר גם השבוע השני חל בניסן, וכדברי המקובלים עדיין נותר רושם החג בשבוע שלאחריו, בו עולים ומסתלקים אט-אט אורות החג, מה שמלמד לענייננו את האמור, שהשלב השני כרוך לגמרי בראשון, ומַתְנֶה אותו.
ריבוי אור האהבה, מצריך מיידית גבולות ברורים וחד משמעיים: אמנם גם הגבורה והדין מטרתם הלכתחילית הטבה לכל (-"חסד שבגבורה"), אך עיקר עניינם לברר מי לנו ומי לצרינו; מי רוצה באמת ובתמים להסתפח אל נחלת ה', אל המדינה היהודית-ייחודית הקרויה בשם ישראל, ומי קשור לישות אחרת, זרה וצוררת את א-להי אברהם ועַמו הנבחר לו להיות ממלכת כהנים. המדינה אינה בשום פנים "מדינת כל אזרחיה", וזכות הבחירה, משמע עיצוב פני המדינה ודרכה, שמורה ליהודים בלבד, בעוד שהגרים והתושבים **הרוצים להסתפח גם ללא זכות בחירה** – ובזאת ייבחנו על כנותם ועל רצינותם – מקבלים עליהם רשמית, ובאורח-בלתי-הפיך את רוח ישראל, ובכך זוכים הם לשוויון **סוציאלי** מלא באהבה יתירה. [אני מעריך (מתוך כבוד לצלם האדם בכלל, ולצאצאי ישמעאל ש"עשה תשובה" כדברי חז"ל, בפרט), שחלק נכבד מיושבי הארץ שאינם-יהודים, ישמח לקבל הצעה כנה ונדיבה כזו. מה עוד שיש להניח שבלול בהם (עקב שמדות ואינוסים) דם יהודי לרוב, וגם הללו שהיגרו לכאן מן הארצות השכנות בדורות האחרונים, הרי עשו מעשה אברהם שעזב את עמו ומולדתו. ואכמ"ל יותר].
כל מי שאינו רואה עצמו נוטה לכך [לאחר שניתנו לו פרקי זמן להרהור עמוק בדבר], מקומו לא יכירנו במדינה היהודית; הריהו משולל מראש, ולחלוטין, מכל זכות סוציאלית, כולל זכות הגנה על חייו, ואם חפץ חיים הוא, מוטב לו שיקדים לחסל את עסקיו, לממש את רכושו ולפרוח למקום אחר. שכן זה טיבה של אמונת הייחוד הישראלי, שאינה "סובלנית" כעבודה זרה, וכל שאינו מודה בה הריהו חשוד "לצחק" ולצרור אותה במעשה או בדיבור. יראת ה' שוללת ממנה-ובה כל "יראה" זרה, ומצָוָה לעקור כליל אותה ואת עובדיה מנחלת ה', ללא מורא וללא היסוס, לחסל מראש וביד חזקה כל איום פוטנציאלי מבפנים או מבחוץ, ולנקום נקמה קשה ונחרצת על כל פגיעה בישראל, בגופו או בכבודו, או בחילול אמונתו. [וראה גם בזה בספר תיקון המדינה הנ"ל, פרק הגבורה – "יד ישראל תקיפה"].
זהו התוכן הפנימי של הציווי השני בפרשת המלך (הקוטב הנגדי לציווי הראשון החיובי): **לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא**. כלומר: אין מקום בישראל לשיטה נכרית-מנוכרת המפרידה בין דת למדינה, בין העממיות לממשל ובין אדם לא-להיו. "יש חכמה בגויים" ונכרים מתקבלים בברכה כאורחים-נספחים-אוהדים, אך "אין תורה בגויים", ולכן אין להם חלק ונחלה בעיצוב פני הציבור והנהגתו. בישראל העם והמדינה שניהם אחד ממש, כשה'-אחד שבראשם הוא המצָוֶה לקלוט גרים באהבה, והוא המצוה להסיר את אלהי הנכר מקרבֶּנו.
השלב הזה השני מיוחס ל**יצחק אבינו**, ה"מרכבה" למדת ה**גבורה** ובנפש: ה**יראה** – שני מושגים זהים (גם בגימטריא!) כפי שנסביר. בהיפוך לספירת חסד-אברהם הנקראת (בפסוק הספירות שבסוף דברי הימים-א, הנאמר בתפילת שחרית) **גדוּלה**, משמע הרחבה והתפשטות, ספירת הגבורה עניינה **צמצום**, במשמע של התכווצות, ריכוז והתעצמות "גרעינית" לתוך עצמך – זו התגובה המתבקשת לנוכח ראיית-יראת ה' הנורא המעורר חרדה ו**פחד**, כפי שנקרא בכתוב א-להי יצחק **"פחד יצחק"**, אבל מיניה וביה גם מעצים בכך שמבטל (וצוחק על) כל פחד אחר! בשעת העקידה הפך יצחק לעולה תמימה, ובהמשך (גם משום כך!) אינו מוּרשֶׁה לצאת מן הארץ, והוא זה המייצג את הלאומיות הישראלית הקדושה העומדת על גילדה ועצמיותה, מייראת את אוייביה (או מדביקה אותם ביראת שמים...) ופועלת בתוקף עצמי וללא שום פחד שאינו פחד ה' והדר גאונו.